

8. PRZYRODA

PRZYRODA DOLNEGO ŚLĄSKA

Pod względem różnorodności biologicznej i rangi walorów krajobrazowych województwo dolnośląskie należy do najbardziej atrakcyjnych regionów Polski. O pięknie dolnośląskiej przestrzeni przyrodniczej świadczy liczba i powierzchnia objętych ochroną prawną obszarów i obiektów, obejmujących różnorodne elementy przyrodnicze. Występują tu wszystkie formy ochrony przyrody, większość z nich to obszary chroniące ekosystemy górskie, podgórskie i leśne.

Wśród terenów chronionych wyróżniają się: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe czy obszary chronionego krajobrazu. Na uwagę zasługują dwa parki narodowe: Karkonoski i Gór Stołowych, rezerваты przyrody (najcenniejsze z nich to: Stawy Milickie, Łąka Sulistrowicka, Ostrzyca Proboszczowicka, Wąwóz Myśluborski koło Jawora, Jaskinia Niedźwiedzia czy Jezioro Daisy), parki krajobrazowe m.in.: Śnieżniki, Gór Sowich, Sudetów Wałbrzyskich, Książański, Rudawski, Chełmy i Ślęzański oraz liczne obszary Natura 2000. Karkonoski Park Narodowy, wspólnie z Karkonoskim Narodnim Parkiem tworzy Bilateralny Rezerwat Biosfery Karkonosze/ Krkonoše.

Godna uwagi jest wyjątkowa szata roślinna i rzadkie gatunki zwierząt, a szczególnie flagowe gatunki i siedliska (często gatunki reliktowe czy endemiczne), wyjątkowo cenne z punktu widzenia europejskiego czy też globalnego. Należą do nich:

- **gatunki:** gnidosz sudecki *Pedicularis sudetica* subsp. *sudetika*, biedrzeniec mniejszy skalny *Pimpinella saxifraga* ssp. *Rupestris*, dzwonek karkonoski *Campanula bohémica* (ssp. *Bohemica*), a także goryczuszka czeska *Gentianella bohémica*, włosocień delikatny *Trichomanes speciosum*, koleantus delikatny *Coleanthus subtilis*, zanokcica serpentynowa *Asplenium adulterinum*, zanokcica klinowata *Asplenium cuneifolium*, niepylak apollo *Parnassius apollo*.
- **siedliska:** ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacetalia Vandellii* (kod 8220), oraz brzegi lub osuszane dna zbiorników wodnych ze zbiorowiskami z *Littorelletea*, *Isoeto-Nanojuncetea* (kod 3130).
- **obszary wodno-błotne** o międzynarodowym znaczeniu, tzw. **Obszary Ramsar** – Subalpejskie Torfowiska w Karkonoskim Parku Narodowym oraz w Dolinie Baryczy Stawy Milickie, które jako jedyne w Polsce należą do międzynarodowej sieci jezior i innych zbiorników wodnych charakteryzujących się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi – Living Lakes. Są to dwa z 13 obszarów w Polsce objętych Konwencją Ramsarską, której celem jest ochrona i zrównoważone użytkowanie mokradł reprezentujących wszystkie regiony geograficzne naszej planety.

Fot 8.1. Gnidosz sudecki *Pedicularis sudetica* (fot. Lidia Przewoźnik, Żywy Bank Genów Jagniątków)

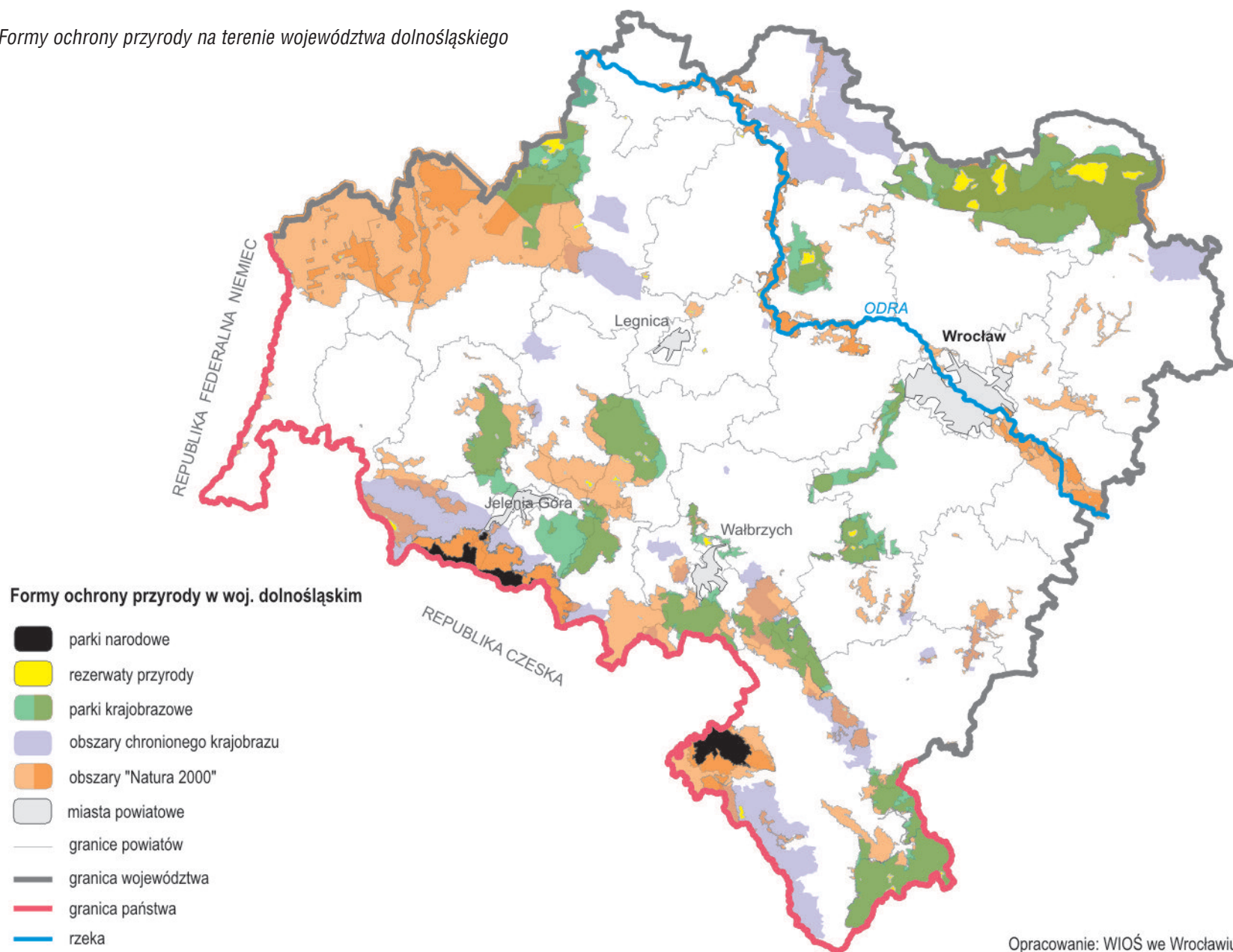
Obszary chronione na terenie województwa dolnośląskiego zajmują wg GUS 18,6% powierzchni całkowitej województwa.

Parki narodowe to obszary wyróżniające się szczególnie wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Na terenie województwa dolnośląskiego istnieją 2 spośród 23 istniejących w Polsce.

Fot 8.2. Fitocenozy zespołu *Asplenietum serpentini* w nieczynnym łomie na wschód od Przemikowa w Masywie Ślęży (fot. K. Świerkosz)

Rysunek 8.1. Formy ochrony przyrody na terenie województwa dolnośląskiego

Karkonoski Park Narodowy utworzony został w 1959 r. i obejmuje najwyższy w Sudetach zwarty masyw górski o powierzchni 5 573,3 ha. Charakterystyczne dla Karkonoszy są granitowe formy skalne (np. Końskie Łby, Pielgrzymy i Słonecznik), powstałe w wyniku działalności lodowca kotły lodowcowe, wały morenowe i jeziora (np. Wielki i Mały Staw), ławice rumoszu skalnego i gołoborza (np. stoki Śnieżki i Wielkiego oraz Małego Szyszaka) oraz torfowiska występujące na wierzchołkach i na zboczach (np. na równi pod Śnieżką). Flora Karkonoszy liczy około 650 gatunków roślin naczyniowych, 450 gatunków mszaków i 400 gatunków porostów. Pełnej ochronie podlega 40 gatunków, wśród nich relikty i endemity, jak np. skalnica bazaltowa, dzwonek karkonoski. Fauna Karkonoszy jest bogata, m. in. ciekawymi przedstawicielami ptaków są: płochacz halny, drozd obrożny, włośchatka, sóweczka, cietrzew.

Park Narodowy Gór Stołowych utworzono w 1993 r. na bazie istniejącego wcześniej parku krajobrazowego. Powierzchnia Parku wynosi 6 340,37 ha. Góry Stołowe są jedynymi w naszym kraju górami płytowymi. Jego odrębność wynika zarówno z budowy geologicznej, jak i niezwykle oryginalnego ukształtowania. Osobliwością Gór Stołowych są formy skalne o fantastycznych kształtach w postaci grzybów, wież, maczug, kolumn i skalnych labiryntów. Szata roślinna Gór Stołowych należy do piętra regła dolnego. Na terenie Parku i w jego najbliższym otoczeniu stwierdzono 44 chronione gatunki roślin naczyniowych, w tym 35 chronionych całkowicie i 9 objętych ochroną częściową. Poza tym rośnie tu obecnie 13 gatunków (w tym 5 prawnie chronionych i dwa zdziczałe z uprawy) ujętych w „Polskiej czerwonej księdze” gatunków zagrożonych wyginięciem w Polsce. Szczególnymi walorami florystycznymi i krajobrazowymi charakteryzuje się teren Szczelińca Wielkiego, Błędnych Skał i Wielkiego Torfowiska Batorowskiego.

Rezerваты przyrody to obszary obejmujące zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Ze względu na przedmiot ochrony można wydzielić następujące typy rezerwatów: przyrody nieożywionej, krajobrazowe, florystyczne, leśne, torfowiskowe, faunistyczne.

W województwie dolnośląskim znajduje się 66 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 10 549,75 ha. Rezerваты dolnośląskie są bardzo zróżnicowane zarówno pod względem wielkości (np. powierzchnia rezerwatu „Torfowisko pod Węglińcem” wynosi 1,35 ha, natomiast rezerwat ornitologiczny „Stawy Milickie” posiada powierzchnię 5 324,31 ha), jak również głównego przedmiotu ochrony. Ponad połowa to rezerваты leśne chroniące lasy zbliżone do naturalnych m.in. lasy bukowe, olszyny, lasy liściaste o charakterze grądu i łęgu czy lasy reglaowe o charakterze puszczańskim. Ponadto liczną grupę stanowią rezerваты florystyczne chroniące

Fot 8.3. Park Narodowy Gór Stołowych
(fot. z Archiwum PNGS)

stanowiska roślin rzadkich i chronionych oraz rezerваты torfowiskowe chroniące torfowiska przejściowe i wysokie z rzadkimi roślinami torfowiskowo-bagiennymi. Swoją reprezentację mają też rezerваты krajobrazowe, faunistyczne i przyrody nieożywionej, wśród których są obiekty szczególnie cenne z uwagi na wyjątkowe walory przyrodnicze, tj. „Jaskinia Niedźwiedzia” i „Stawy Milickie”.

Parki krajobrazowe obejmują obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Na terenie województwa dolnośląskiego zostało utworzonych 12 parków krajobrazowych o powierzchni 20 6318,8 ha.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub ze względu na pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych. Wśród 18 obszarów chronionego krajobrazu (OChK) o łącznej powierzchni 138 948 ha w województwie dolnośląskim, znalazły się m.in.: tereny górskie i pogórskie (np. Obszar Chronionego Krajobrazu Góry Bystrzyckie i Orlickie, OChK Góry Bardzkie i Sowie, OChK Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, OChK Wzgórza Dalkowskie), doliny rzek i tereny wodno-błotne (np. OChK Dolina Baryczy, OChK Dolina Czarnej Wody) czy tereny leśne (np. OChK Lasy Chocianowskie).

Wprowadzenie obszarów **Natura 2000** jest następstwem dostosowania prawa krajowego do konwencji międzynarodowych i dyrektyw unijnych. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 to sieć obszarów chronionych na terenie Unii Europejskiej, które wyznacza się w celu ochrony najbardziej cennych, reprezentatywnych dla naszego kontynentu ekosystemów wraz z towarzyszącą im florą i fauną. W skład sieci Natura 2000 wchodzi obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków, tzw. „Dyrektywy

Ptasiej”, oraz specjalne obszary ochrony siedlisk (SOU) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. „Dyrektywy Siedliskowej”. Na podstawie ww. Dyrektyw na terenie województwa dolnośląskiego Minister Środowiska wyznaczył 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Opracowana została również lista specjalnych obszarów ochrony siedlisk – 88 obszarów. Obszary te zostały zatwierdzone przez Komisję Europejską i stały się (jako projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk) obszarami mającymi znaczenie dla Wspólnoty.

Spośród gatunków, dla których ochrony wyznacza się obszar Natura 2000, wymienionych w załącznikach do Dyrektywy Siedliskowej, niektóre gatunki uznano za gatunki o znaczeniu priorytetowym, m. in. niedźwiedź brunatny, wilk, chruszcz – pachnica dębowa, natomiast ze świata flory np. dzwonek karkonoski. Również wśród siedlisk wymienionych w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, niektóre z nich są uznane za siedliska priorytetowe – m.in. bory bagienne; łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe, murawy kserotermiczne, murawy bliźniczkowe, torfowiska nakredowe.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie. Pomnikami przyrody w województwie dolnośląskim są głównie pojedyncze drzewa. Poza nimi dość znaczną grupę stanowią również aleje oraz grupy drzew. Wśród pomników przyrody nieożywionej wymienić można głazy narzutowe, „Grotę Radochowską” w Górach Złotych z licznie występującymi tu gatunkami nietoperzy czy „Wapniarkę” – stary kamieniołom wapienia w masywie Wzgórza Krowiarki chroniony ze względu na rzadkie i chronione gatunki roślin i zwierząt.

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Na terenie województwa dolnośląskiego wyznaczonych zostało 121 użytków ekologicznych. Jednym z ciekawszych i największym pod względem powierzchni, bo liczącym 1 696,78 ha, jest użytek ekologiczny „Przemkowskie Bagno”. Użytek ten chroni obszar z ginącymi gatunkami ptactwa wodno-łótnego oraz cennymi zbiorowiskami roślinnymi. Pozostałe użytki chronią m.in. tereny wodne i łąkowe, np. „Dolina Juszy”, „Leśne stawki ko-

Fot 8.4. Sikora modra (modraszka) *Cyanistes caeruleus* (fot. Mirosław Sikorski)

ło Goszcza”, „Ścinawskie Bagna”, torfowiska np. „Torfowisko Szczytniki”, „Torfowisko Kąty”, stanowiska chronionych roślin, np. „Łąka Zimowitowa”.

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne. Jednym z nich jest zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Skalna” – zespół wyjątkowo malowniczych, dobrze odsłoniętych, ciemnych gabrowych skałek usytuowanych w lesie porastającym prawie całe zachodnie zbocze Ślęży.

Na terenie województwa funkcjonują również obiekty, których zadaniem jest ochrona ex-situ zagrożonych wyginieciem w środowisku przyrodniczym gatunków roślin, zwierząt i grzybów. Są to dwa **arboreta** – Arboretum w Wojślawicach (gm. Niemcza) i Arboretum leśne im. S. Białoboka w Ślizowie (Nadleśnictwo Syców), Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Miejski Ogród Zoologiczny, Bank Genów w Kostrzycy. Na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się także: Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Rychtańskie” i Leśny Kompleks Promocyjny „Sudety”, stanowiące zwarte obszary leśne utworzone dla promocji proekologicznej polityki leśnej państwa.

Kolejnym elementem przyrody, decydującym o charakterze województwa są **lasy**, które zajmują 29,6% powierzchni (8. miejsce w kraju pod względem lesistości). Bogactwo przestrzenne i przyrodnicze kompleksów leśnych sprawia, że występują tutaj wszystkie krajowe typy siedliskowe lasów. Lasy nizinne (do 200 m n.p.m.) stanowią 58% powierzchni, wyżynne 13% (200–500 m n.p.m.) i aż 29% górskie. W strukturze drzewostanów dominują drzewostany mieszane, które zajmują 64% ogólnej powierzchni drzewostanów.

DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY PRZYRODY

Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa bezpieczeństwa to jeden z głównych celów Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.

Istotną formą działań na rzecz ochrony przyrody na terenie województwa dolnośląskiego są działania związane z **reintrodukcją**:

1. „Program ochrony i restytucji cisa pospolitego *Taxus baccata* L. na terenie Polski” – Arboretum Leśne im. Prof. S. Białoboka w Nadleśnictwie Syców (przemieszczanie sadzonek wyhodowanych z nasion pozyskanych w Nadleśnictwie Bardo). Ponadto prowadzona jest hodowla zachowawcza m.in. gatunków: kotewka orzech wodny *Trapa natans* oraz marsylia czterolistna *Marsilea quadrifolia*;
2. „Ochrona ex situ zagrożonych i chronionych roślin, dziko rosnących w zachodniej części Polski” Leśny Bank Genów Kostrzyca – utworzenie zasobów genowych;
3. „Restytucja pięciu gatunków roślin wodnych i błotnych na terenie południowo-zachodniej Polski” – Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego, introdukcja do środowiska naturalnego zagrożonych wyginięciem gatunków roślin m.in.: mieczyk błotny *Gladiolus palustris*, marsylia czterolistna *Marsilea quadrifolia*, kaldeja dziewięciornikowata *Caldesia parnassifolia*, elisma wodna *Luronium natans*;
4. „Restytucja sudeckiego ekotypu jodły pospolitej *Abies alba* Mill.” – Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych we Wrocławiu;

5. Ochrona czynna cietrzewia *Tetrao tetrix* polegająca na utrzymaniu biotopu cietrzewia na wrzosowiskach oraz odtwarzaniu mozaiki siedliska na litych trzciniowiskach dla utrzymania miejsc dogodnych do lęgów – Nadleśnictwa: Chocianów, Kamienna Góra, Przemków, Szklarska Poręba, Śnieżka i Świeradów;
6. Program reintrodukcji głuszca *Tetrao urogallus* – Nadleśnictwo Ruszów;
7. „Program czynnej ochrony niepylaka apollo *Parnassius apollo* w Polsce” – Uniwersytet Wrocławski, prof. Dr hab. Dariusz Tarnawski;
8. „Reintrodukcja i ochrona susła moręgowanego w Polsce” – Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”.

Ponadto godne uwagi są działania związane z zachowaniem mozaiki siedlisk w możliwie dużych płatach oraz przeciwdziałanie dalszej fragmentacji środowiska poprzez tworzenie **korytarzy ekologicznych**. Przez centrum dolnośląskiej ziemi płynie druga co do wielkości rzeka w Polsce – Odra, tworząc wraz z licznymi dopływami malownicze meandry i rozlewiska spełniające rolę ważnych korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Do najważniejszych korytarzy ekologicznych zaliczamy również doliny: Baryczy, Kwisy, Bobru, Bystrzycy, Strzegomki i Nysy Kłodzkiej. Oprócz dolin rzecznych dobrymi korytarzami ekologicznymi są fragmenty lasów łączących większe kompleksy leśne – Bory Dolnośląskie. Na mniejszą skalę korytarzami są pasy żywopłotów, pasy zadrzewień śródpolnych, przydrożnych, łąki i pastwiska.

MONITORING PRZYRODY

Jednym z zadań Państwowego Monitoringu Środowiska jest prowadzenie monitoringu przyrodniczego. Wynika to z zapisów art. 112 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, która implementuje zapisy Dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywy Siedliskowej) oraz Dyrektywy 79/409/EWG w sprawie ochrony dziko żyjących ptaków (Dyrektywy Ptasiej). Dodatkowo w ramach podsystemu realizowane są zadania wynikające z innych międzynarodowych aktów prawnych:

- Konwencji o różnorodności biologicznej,
- Konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego (Konwencja Ramsarska),
- Konwencji o ochronie dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk (Konwencja Berneńska),
- Konwencji o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt (Konwencja Bońska).

W monitoringu przyrody uwzględniono także obszary chronione, wyznaczone na podstawie Ramowej Dy-

rektywy Wodnej (Dyrektywa Rady 2000/60/WE), przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, gdzie utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie.

W ramach podsystemu monitoringu przyrody w Polsce realizowane są następujące zadania:

- monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000,
- monitoring ptaków, w tym monitoring obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000,
- monitoring lasów,
- zintegrowany monitoring środowiska przyrodniczego.

Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych

Dyrektywa Siedliskowa (Dyrektywa Rady Nr 92/43 z 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory), wymaga monitorowania stanu zachowania siedlisk przyrodniczych i gatunków.

W Polsce ten obowiązek dotyczy:

- 79 siedlisk przyrodniczych,
- 49 gatunków/rodzajów/podrodzajów roślin,
- 141 gatunków zwierząt (z wyłączeniem ptaków).

Informacje w postaci raportów o stanie populacji i siedlisk gatunków na poziomie regionu biogeograficznego gromadzi wspólna dla całej UE baza danych.

Szczegółowe wyniki monitoringu przyrodniczego dostępne są na stronie: <http://siedliska.gios.gov.pl/>

Monitoring ptaków

Monitoring Ptaków Polski (MPP) dostarcza corocznych, reprezentatywnych dla obszaru Polski, wskaźników stanu populacji wybranych gatunków ptaków. Użytkiwane wskaźniki dotyczą zmian trzech parametrów: liczebności, rozmieszczenia i rozrodu. Nadrzędnym celem tego programu jest monitorowanie stanu populacji możliwie dużej liczby gatunków ptaków, ze szczególnym uwzględnieniem sieci obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. System monitoringu obejmuje około 20% powierzchni kraju, oraz prawie 170 gatunków ptaków lęgowych, 24 gatunki ptaków zimujących, 3 gatunki ptaków wędrownych, w tym 42 gatunki z załącznika I Dyrektywy Ptasiej.

Szczegółowe wyniki monitoringu poszczególnych gatunków ptaków w układzie ogólnopolskim zamieszczone są na stronie:

<http://monitoringptakow.gios.gov.pl/>

Monitoring lasów

Monitoring lasów jest systemem oceny środowiska leśnego i kondycji zdrowotnej drzewostanów na podstawie ciągłych lub periodycznych obserwacji i pomiarów wybranych indykatorów na stałych powierzchniach obserwacyjnych. Celem monitoringu lasów jest:

- określenie przestrzennego zróżnicowania stanu zdrowotnego lasów,

- śledzenie zmian stanu zdrowotnego lasów w czasie,
- analiza związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy stanem zdrowotnym lasu a biotycznymi i abiotycznymi czynnikami środowiska,
- opracowanie krótkookresowych prognoz zmian stanu zdrowotnego lasu,
- wypełnianie zobowiązań międzynarodowych Polski.

Wyniki monitoringu lasów zamieszczone są na stronie: <http://www.gios.gov.pl/monilas/index.html>

Zintegrowany Monitoring Środowiska Przyrodniczego

Zadaniem Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego (ZMŚP), w odróżnieniu od monitoringu specjalistycznych, jest prowadzenie obserwacji możliwie jak największej liczby elementów środowiska przyrodniczego, w oparciu o planowe, zorganizowane badania stacjonarne. Celem ZMŚP jest dostarczenie danych do określania aktualnego stanu środowiska oraz – w oparciu o wieloletnie cykle obserwacyjne – przedstawienie krótko- i długookresowych przemian środowiska w warunkach zmian klimatu i narastającej antropopresji. Uzyskane wyniki z prowadzonych obserwacji stanowią podstawę do sporządzenia prognoz krótko- i długoterminowych rozwoju środowiska przyrodniczego oraz przedstawienia kierunków zagrożeń i sposobów im przeciwdziałania.

Program ZMŚP jest programem monitoringu funkcjonowania geosystemów (krajobrazów) i służy zachowaniu struktury krajobrazowej Polski. Podstawowym obiektem badań w ZMŚP jest zlewnia rzeczna (jeziorna), w zasięgu której zlokalizowane są testowe powierzchnie badawcze, obejmujące możliwie wszystkie typy ekosystemów badanego krajobrazu.

Wyniki zintegrowanego monitoringu środowiska zamieszczone są na stronie:

<http://www.gios.gov.pl/zmsp/welcome.html>